

„Preveč lepijo na zemskem. Ali je mogoče zanikati kraljestvo duha? Priznati le, kar je dognanega, je otroško“ [Str. 48.]), sploh imam vtis, da pisatelj ni doma med delavci. Sicer pa teče pisatelju beseda gladko, pozna se mu velika spretnost, ki ga varuje bolj grobih napak, kljub temu, da moremo opaziti tudi v tej knjigi, da se stilno še vedno bori. Kratki, odrezani stavki se menjajo z daljšimi periodami, kar stilistično precej moti.

V celoti pa je ta idealistično-realistična ljudska povest še dokaj posrečena, dasi sicer v pisateljevem razvoju brez večjega pomena; zato pa tem bolj značilna za izdajateljico „Mohorjevo družbo“, ki je s tem, da jo je izdala, pokazala, da je prebolela tisto ozkosrčnost v moralnem pogledu, katero so ji nekdanj upravičeno očitali.

Vinko Košak.

Ostensa Marta: Klic divjih gosi. Prevedel Griša Koritnik. Opremil arh. Jože Mesar. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1931. 376 str.

Leposlovna knjižnica, ki ima namen, oskrbovati prevode iz sodobnih svetovnih literatur, je to pot posegla v mlado kanadsko književnost, da nas seznanj z eno najpopularnejših sodobnih pisateljic, Marto Ostenso. „Klic divjih gosi“ je njeno prvo delo, za katero je bila nagrajena in preko katerega si je utrla pot v Evropo. Od 1925., ko je prvič izšlo v Ameriki (primerjaj uvod), pošilja plodovita, komaj enaintridesetletna pisateljica vsako leto nov roman v svet, vsekakor pa jo k temu žene bolj uglajena pot ko notranja nujnost in zelo verjetno je, da ji do one umetniške višine, v katero se je dvignila s svojim prvim velikim delom, ne bo pripomogla nikaka rutina več. Čutiti je namreč, da pisateljica izgublja na svoji elementarnosti in to, kar je bilo spočetka izvirno, postaja polagoma manira. Preveč je dala sebe same v svoje prvo delo in preveč je bilo to prvotno doživetje močno, da ne bi v nadaljnjih romanih zaradi neprestanega ponavljanja sorodnih motivov, značajev in situacij odsevalo kot variiran, včasih samo še kot izumetničen posnetek.

Da pa je postalo njeno doslej nedvomno najboljšo delo tudi naša last, pomenja za nas vsekakor obogatitev. Kljub temu, da pisateljica nekoliko spominja na Selmo Lagerlöfovo in Knuta Hamsuna — tudi Marta Ostensa je Skandinavka, čeprav živi že od svojega tretjega leta v Ameriki in piše v angleščini (prim. uvod) —, vsebuje življenje, ki nam ga daje v tem svojem romanu, nekaj svojevrstnega, novega.

Ostensa živi med starim in novim svetom. Iz svoje stare domovine je prinesla svojo srčno kulturo, mehko zasanjanost, mistično doživetje narave in svojevrstno religioznost ter oni bistveni način prepletanja najrezkejšega naturalizma z romantično simboliko. V novem svetu je našla naravo, ki ji v vzbujanju trpke osamelosti ni mogla biti tuja; novi so bili zanjo ljudje, večinoma priseljenci vseh mogočih narodnosti, med njimi tudi Skandinavci, ki so se prilagodili novim razmeram, in nove so ji bile prilike, ki so pospeševale amerikanizacijo. Poglobiti se v te ljudi, pronikniti skozi trdo skorjo njihove nedostopnosti, to je eden glavnih problemov, ki ga pisateljica rešuje v svojih delih.

Proti dvema grozotnima silama se bori njen človek: proti samemu sebi in proti strašni osamelosti, ki je v njem — saj je edino, kar se more reči o kateremkoli živem bitju, da je samo; vse ostalo, ljubezen, sovraštvo, Bog in dobra dela, vse je le sredstvo zoper grozo tega spoznanja —, in pa proti

tiranstvu vnanjega sveta, vtelešenem v brezobzirni grabežljivosti, fanatičnem licemerstvu in tradicionalni konservativnosti.

Dvoje vrste ljudi srečujemo stalno pri njej: prvi so simbol tega tiranstva, sile, ki so ji zaslužnili svojega duha, drugi so sanjači, ki skušajo ubežati tej sili v boljši, višji svet.

Edini bog, ki ga priznava, je svobodna človeška duša; najvišji ideal je življenje, ki preprosto in svobodno kot drevo raste iz sebe in si jemlje vse, kar potrebuje za svoj pogon. Tragika je v borbi s silo, ki temu nasprotuje. Ta sila je zemlja, ta sila je v ljudeh, ki se bore za zemljo, in v ljudeh, ki si gnetó malike iz svojega prirodnega boga. Če se odrečeš temu, kar potrebuješ, ali če grabiš več kot potrebuješ, v obeh primerih grešiš zoper sebe, v obeh primerih propadaš.

Kaleb Gare, glavni junak našega romana, je taka grozovita sila, ki v svojem pohlepu po bogastvu, v svoji strasti do zemlje izsesava poslednje moči svoje rodbine, da bi iztisnil iz nje, kar more in česar ne more več dati. Pot vodi preko grozodejstev, lahko tudi preko zločinov, toda on mora priti tja, kamor hoče, saj ima sredstvo, da to lahko doseže; to sredstvo je posledica mladostne zablode njegove žene Amalije, s pomočjo katere umetno drži na vrvici njo in njene otroke.

Otroci trpe kot sužnji in sanjajo o svetu, očeta sovražijo in se ga boje. Nemo ugašajo njihove sanje, zemlja jih priklepa nase in jim ne dá dihati; vse je samo mehanično telesno delo, duh je ubit; oni čutijo to in molče, kajti Kalebovo maščevanje je nepopisno. Kalebov glas je sladak, mehek in obziren, njegova krutost se s tem samo še stopnjuje. Otroci vedo, da se bo za vsak, tudi za najneznatnejši njihov upor znesel nad materjo in zaradi matere molče. Kaleb opravičuje svoja grozodejstva s krivico, ki jo je življenje izvršilo nad njim — prevaralo ga je za Amalijino ljubezen; Amalija se mu slepo pokori, trpi in dela kot živina, toda do tega, da bi ga ljubila, je ne more prisiliti. Amalija je in ostane žena iz nekega drugega sveta, kakor pomotoma je zašla med kolesa brutalnih zemskih sil, ki jo tro. Kaj pomaga, če se Kaleb znaša nad prtiči, ki jih polaga na mizo pred jedjo kot ostanek boljšega življenja! Njegovi otroci ostanejo kljub temu „krevljasti in skrivljeni, kržljavi in kilavi kakor grmičje na njegovem zemljišču, pusti ko njegove njive, preden jih ni zalil s svojo srčno krvjo, da mu rodijo boren pridelek“. (87.) In ti otroci je ne brigajo, Amalija jih ne smatra za svoje, ona hladno dopušča, da se v žrtvovanju zanj odrekajo lastnemu življenju. Le Mark Jordan, sin človeka, ki ga je ljubila, je iz njenega boljšega sveta; Mark ne sme izvedeti, da je le nezakonski sin preproste kmetice, četudi njo in ostale Kaleb izmuči do smrti. Saj svojemu življenju se je že davno odrekla.

Ta fizični svet zemlje prepleta svet duha in sanj, ki ga prinaša novo nastavljena učiteljica Linda Archer v času setve, ko se pričinja zemlja čudežno prebujati, ko lete divje gosi „še dlje proti severu, v pokrajine brez človeške topline . . . celó brez človeške osamelosti“. (45.) Paralelno z naravo se prebuja, raste, kipi in zori življenje v ljudeh. Ljubezen je premagala grozo osamelosti: Linda je našla Marka Jordana, Kalebova hči Judita Svena Sandba, njena starejša sestra Ela Malcolma, — vse hrepeni v daljavo, stran od zemlje, na katero vse priklepa Kaleb Gare. Judita se je očetu uprla in se dala Svenu Sandbu, Ela se je očetu uklonila in se odrekla Malcolmu. Polnokrvna, divje

uporna Judita in bolešno zagrenjena, zmagoslavno vdana Ela — svet svobodne, prekipevajoče strasti in svet bolehave puritanske pokorščine. Judita brutalno sovraži Elo in zaničuje njeno trpljenje brez svrhe, v katerem ne vidi ničesar občudovanja vrednega.

Juditina borba z očetom doseže svoj tragični višek. Judita hoče ubiti Kaleba, Kaleb jo ukloni. Naslaja se ob misli, kako bo izrabil njen beg za priliko, da zadosti svojemu sadističnemu triumfu nad Amalijo in jo prisili, da sama izda Marku Jordanu skrivnost njegovega rojstva in s tem sebe in njega uniči. Toda v najodločilnejšem trenutku svojega življenja ga žena premaga s tem, da se mu prvič v življenju zoperstavi, in to zlomi njegovo duševno moč. To je tedaj, ko požar uničuje njegova polja in gozdove. V najbujnejšem razcvitu gori lan, duša njegove zemlje, on pa je umirajoč prisiljen gledati propast svojega imetja in umreti v borbi zanj, ki mu je žrtvoval dušo in telo, sebe in svojo rodbino. Dvojna tragična ironija!

Linda in Mark odhajata. Judita je že davno našla novi svet. Prišel je čas, „ko se bo zemlja po plodonosni dajatvi zaprla vase“. Divje gosi beže daleč proti južnim močvirjem. „Neskončna, hladna strast je bila v tem begu ptic, strast zemlje, ponosna skrivnost, ki je ne bomo nikoli doumeli.“ (375.)

Ta grozotna skrivnost je našla svoj lik v Kalebu Garu, „ki ga ne bi mogli označiti ne z izrazi človeške kreposti ne podlosti. Bil je vtelesena zemlja; zahtevajoč in nasilen vprav ko gruda, ki ga je redila“. (46.) To ni človek, to je demon, naslanjajoč se nad mukami, ki jih povzročajo ljudem. Toda o mraku se plazi s svetilko v roki po preriji k lanu in ko se prepriča, da ga nihče ne opazuje, boječe boža ves zamaknjen cvetoče nežne vršičke. „Lan mu je bila celota zase, dovršenost, ki je zahtevala vse in nasprotno nudila vse — rast zemlje, edina stvar na svetu, vredna spoštovanja.“ (194.)

Karakteristika Kaleba Gara kakor tudi ostalih oseb, predvsem glavnih, ni naturalistično plastična, marveč idealistično linearna: vsaka izmed njih s svojimi dejanji samo ostro podčrtava osnovno linijo, v kateri se mora gibati; niti najmanjša slučajnost nikoli ne preokrene smotrene notranje kompozicije dela, ki ga preveva enotna etična usmerjenost. Dejanje stopnjuje simbolična paralela z naravo, svoj najgloblji podton najde v melanholičnem vreščanju divjih gosi, ki spremljajo kot motiv vse delo ter ga spajajo v zaključeno enoto. V nekaterih scenah se povzpne dejanje do močne dramatičnosti (prim. uvodni prizor, Juditino borbo s Svenom in Kalebom, predvsem pa veličastni opis Kalebovega tragičnega pogina).

Nekateri nedostatki, predvsem nekoliko nerodno uvajanje predfabule v dejanje in nekatere dolgoveznosti, kot n. pr. enolično, nestopnjevano razmerje dokaj presojne Linde in Marka ter nepotrebno vpeljavanje nekaterih stranskih oseb, ki se tudi v naslednjih romanih tako rade pojavljajo v istih vlogah, delo sicer motijo, vendar ne preprečujejo enotne ubranosti.

Prevod je mestoma prav dober, motijo pa predvsem nekatere neslovenske rabe, kakor: kako mi solnca . . ., -solnca mi, kako . . ., in nekatere skovanke, ki se v preveliki meri ponavljajo, n. pr.: jezerišče, molzišče, gozdišče, privezovališče, ržišče, krompirišče; kravarna, povrtje, strižba, čudenje. Dejstva kot n. pr., da zamenja prevajatelj Judito z Lindo (80), pričajo o naglici prevajanja.

Marja Boršnik.